Streszczenie

Rozprawa doktorska pt. „Egzystencjalne wymiary cielesności w ujęciu fenomenologicznym" podejmuje problem znaczenia cielesności dla ludzkiej egzystencji, za punkt wyjścia obierając podstawowe założenie, że ciało stanowi fundamentalny wymiar ludzkiego bycia. Głównym celem pracy było fenomenologiczne opisanie i usystematyzowanie egzystencjalnych wymiarów cielesności poprzez analizę trzech fenomenów: narodzin, życia i śmierci. Jej zamierzeniem było przy tym całościowe uchwycenie sposobu, w jaki cielesne doświadczenie konstytuuje relację człowieka z samym sobą, innymi ludźmi i światem. Szczególne znaczenie przypisano doświadczeniu pierwszoosobowemu żywej cielesności (niem. *Leib* / franc. *chair*).

Pierwszym przedmiotem badań pracy było ukazanie narodzin jako fundamentalnego fenomenu cielesnej egzystencji. Fenomen ten został opisany z trzech perspektyw: „narodzin w świecie", „narodzin dla świata" oraz „narodzin własnych". Pozwoliło to wykazać, że narodziny nie są wyłącznie biologicznym początkiem życia, lecz wydarzeniem konstytuującym pojawienie się jednostkowego, cielesnego podmiotu w świecie. Jednocześnie narodziny stanowią moment indywidualizacji i autonomizacji człowieka, a także początek jego relacji z innymi oraz z określoną rzeczywistością kulturową. Analiza fenomenu narodzin prowadzi zatem do wniosku, że cielesność jest nie tylko warunkiem pojawienia się człowieka w świecie, lecz także podstawą konstytuowania jego tożsamości i autonomii.

Kolejnym zasadniczym problemem podejmowanym w rozprawie było określenie znaczenia wcielenia dla fenomenu życia. W pracy ciało zostało przedstawione jako żywa, samodoznająca się cielesność, co przeciwstawia się redukcjonistycznemu rozumieniu ciała jako wyłącznie biologicznego organizmu. Szczególnie analizy tekstów Michela Henry'ego i Renauda Barbarasa pozwoliły uchwycić dwa komplementarne sposoby pojmowania tego doświadczenia. W ujęciu Henry'ego, żywa cielesność jest miejscem pierwotnego, afektywnego samodoświadczenia życia, niezależnego od relacji ze światem zewnętrznym. U Barbarasa natomiast, ciało konstytuuje się poprzez otwarcie na świat, ruch, percepcję i pragnienie. Zestawienie tych perspektyw pozwoliło wykazać, że cielesność jest zarazem doświadczeniem immanentnym, związanym z odczuwaniem siebie, oraz dynamiczną relacją ze światem. Tym samym ciało zostało ukazane jako warunek możliwości doświadczenia, podmiotowości i ludzkiego bycia-w-świecie.

Trzecim założeniem była fenomenologiczna analiza cielesnego wymiaru śmierci, która jest pojmowana jako fenomen egzystencjalny. Podstawowymi cechami tego fenomenu są nieuchronność, nieodwracalność i konieczność. Analiza objęła czasowość, doświadczenie

śmierci innego człowieka oraz fenomen śmierci własnej. W ramach doświadczenia śmierci innego podjęto również wynikające z takiego ujęcia problemy: ofiary, eutanazji, samobójstwa i kary śmierci. Pozwoliło to na ukazanie różnych sposobów, w jakie doświadczenie śmierci wpływa na doświadczenie cielesności, wolności, odpowiedzialności, relacji z drugim człowiekiem i sensu życia. Szczególne znaczenie dla opisu tego fenomenu ma to, że własna śmierć pozostaje doświadczeniem niedostępnym bezpośrednio, natomiast świadomość jej nieuchronności oraz doświadczenie śmierci innych osób wpływają na sposób przeżywania własnej egzystencji. Najważniejszym rezultatem rozprawy jest teoretyczne powiązanie kategorii narodzin, życia i śmierci poprzez autorską kategorię „fenomenów fundujących". W odróżnieniu np. od Heideggerowskich egzystencjałów, rozumianych jako trwałe struktury ludzkiego bycia-w-świecie, fenomeny fundujące odnoszą się do konkretnych, skończonych i granicznych wydarzeń, które konstytuują możliwość dalszego doświadczenia. Narodziny i śmierć zostały tym samym ujęte jako wydarzenia fundujące ludzką egzystencję: pierwsze wyznaczają wejście człowieka w świat, drugie natomiast granicę wszelkiej fenomenalizacji. Oba te fenomeny mają wspólną strukturę wydarzeniową: są nieprzewidywalne, nie podlegają pełnej kontroli bytu i przekraczają jego możliwości bezpośredniego doświadczenia.

Przeprowadzone badania pozwoliły zatem osiągnąć główny cel rozprawy, jakim było opisanie cielesności jako podstawowego wymiaru ludzkiej egzystencji oraz zasady łączącej narodziny, życie i śmierć. Oryginalnym rezultatem pracy jest propozycja kategorii fenomenów fundujących, która uzupełnia klasyczną fenomenologię egzystencji o problematykę wydarzeń konstytuujących ludzkie życie od jego początku aż po kres. Istotnym elementem tej propozycji pozostaje konsekwentne podkreślanie ucieleśnionego charakteru doświadczenia, zarówno narodziny, jak i śmierć dotyczą zawsze konkretnego, wcielonego podmiotu, który doświadcza siebie i świata poprzez własną cielesność. Ostatecznie, egzystencja jest ujmowana jako „rozciągnięta" pomiędzy dwoma fenomenami fundującymi – narodzinami i śmiercią – podczas gdy życie jawi się jako doświadczenie ucieleśnione, czasowe i dynamiczne, rozwijające się pomiędzy tymi granicami.

30.09.2026 r.

A. Tyszkowski